

Els museus dels municipis

Josep Espadaler

EN ELS MUSEUS, el concepte de crisi permanent és vàlid, no tant com a il·lustrador d'una problemàtica estructural mai ben resolta, sinó com a necessitat de replantejar-se contínuament la funció i la dinàmica d'aquestes institucions, davant uns canvis contextuals i unes necessitats socials canviants, i davant les respostes generades a partir de la dinàmica dels mateixos museus. En aquesta línia, penso que té sentit intentar abordar de nou la relació entre els municipis i els museus, no com una recerca àvida de culpables d'una sèrie de problemes que fa anys que es van arrossegant i que s'han comentat de totes les maneres, sinó com a estudi de possibles línies per passar a l'acció, per intentar canviar les situacions que fan que qualsevol anàlisi de la problemàtica dels museus en els municipis sigui un tema recurrent, quan no és un exercici de victimisme.

Sobre els municipis, com a unitats administratives bàsiques, és on recau el major nombre d'iniciatives de creació de museus. Això suposa una sèrie de factors positius (increment de la dinàmica cultural, revalorització patrimonial, noves estratègies de desenvolupament territorial, etc.), alhora que genera una problemàtica específica (atomització d'iniciatives i, per tant, repeticions temàtiques, dependència d'estructures administratives poc adequades, escassetat de recursos estructurals, subordinació als nivells de planificació municipals, etc.). Amb tot, si molts museus s'han creat per iniciativa dels municipis és lògic que aquests intervinguin de manera important en el seu manteniment. Ara bé, els museus administren i en alguns casos gestionen el patrimoni, i aquest, per definició, és nacional.

MUSEU DE LA PESCA. PALAMOS

Pelant suro a les Gavarres

Com respon a això l'Administració autonòmica? En els anys d'aplicació de la Llei de Museus, ha apostat clarament pel model de «fer país» a base de grans infraestructures nacionals que triguen a desplegar les seves seccions, ha inaugurat el SAM de Pedret amb una dotació massa limitada per tenir capacitat resolutiva davant l'allau de problemes dels museus locals i ha aturat *sine die*, i sense gaires explicacions, línies de subvenció tradicionals. És a dir, quan en té, la seva capacitat de resposta és lenta.

Estic convençut que ara, més que mai, són els municipis els que han de buscar les vies per desenvolupar els seus museus; seria una ingenuïtat continuar esperant respostes efectives d'altres administracions. Els museus vinculats als municipis han d'intentar trencar la lògica imperant.

El límit inicial d'un museu que comença a funcionar és el del context on està enclavat. De la mateixa manera que la seva posició en l'estructura urbana és rellevant, les característiques del seu municipi li donen una sèrie de potencialitats i n'hi resten d'altres.

Aquesta obvietat per a mi té més sentit. Cada vegada és més habitual sentir parlar de plans de ciutat, de plans estratègics... Cal objectivar els actius d'un municipi, els interessos dels grups que el conformen, per projectar-lo cap al futur amb una sèrie d'actuacions. El patrimoni sens dubte és un d'aquests actius. Un dels indicadors del grau d'eficiència del museu d'administració municipal és si està per sobre o per sota de la línia que separa ser només un museu condicionat pel municipi de ser un agent eficient i actiu més de transformació del

MUSEU DEL SURO, PALAFRUGELL

Fent taps amb màquina de ribot en una fàbrica de Cassà.

municipi/territori. Ben segur que els museòlegs tenim un paper rellevant a l'hora de crear un programa capaç d'implicar-se en un projecte de desenvolupament; ara bé, això no només depèn d'aquest col·lectiu, no n'hi ha prou de crear un producte adequat i que il·lusioni. Qualsevol projecte en aquesta línia està condemnat al fracàs si els nivells de decisió política no assumeixen la necessitat de planificar globalment el desenvolupament del municipi.

L'associació de museus és un vell tema, del qual fa anys que s'està parlant. De la mateixa manera que els municipis es consorcien o es mancomunuen per portar a terme projectes, superar problemes i optimitzar serveis comuns, els museus gironins s'haurien d'agrupar sota la fórmula legal que es considerés oportuna. Només per desenvolupar temes de promoció conjunta ja tindria sentit. Seria també una mesura correctora, al meu entendre necessària, de certa desigualtat territorial sorgida a partir dels diferents criteris polítics que han condicionat la trajectòria de les diputacions.

Però més enllà dels programes que es puguin desenvolupar, una estructura d'aquesta mena, en tant que espai d'intercomunicació de les institucions museístiques, permetria fomentar una cultura de treball en comú que posaria sobre la taula els problemes col·lectius, que ajudaria a llimar desconfiances, a superar amb facilitat eventuais situacions metadeontològiques i que podria arribar a configurar un grup de pressió que comença a ésser necessari, ja que els museus locals, malgrat la seva importància (en implantació territorial, en patrimoni que gestionen, globalment, en nombre de visites, etc.) són els que menys veu tenen. Insisteixo, entre els museòlegs és un vell tema, només fa falta... que les institucions museístiques passin a l'acció!

El municipi com a entitat administrativa és un fet. Però el municipi entès com a frontera és un concepte moltes vegades superat per la mateixa realitat. El desenvolupament de les comunicacions li ha donat el cop de gràcia definitiu. Quantes persones viuen en una població i treballen en una altra? Quantes persones es traslladen per assistir a manifestacions culturals de qualsevol tipus? Quants serveis municipals estan mancomunats? Quin parc mòbil tenim i quins sistemes de comunicació hi ha entre els municipis? Quanta clientela turística es comparteix entre diferents poblacions?...

Si ens mirem els museus gironins des d'una perspectiva territorial, són molt pocs els que tenen com a especialitat l'àmbit municipal; només els museus d'història de la ciutat (Girona, Sant Feliu...). L'àmbit de la majoria és temàtic (pesca, joguines, ceràmica, aigua, automòbil, suro, arqueologia, etc.) o clarament territorial (Montseny, Montgrí i Baix Ter, Garrotxa...).

En algunes comarques, per exemple el Baix Empordà, algunes poblacions que volien crear i potenciar museus van optar en el seu moment per l'especialització temàtica. Va ser una opció coherent, tant per la proximitat física de les poblacions com pel fet de tenir una història similar, malgrat les lògiques variacions; d'altra manera s'haurien creat uns museus amb exposicions permanents indiferenciables i incapaces d'atreure un públic més enllà del propi municipi. El desenvolupament d'aquest model ha tingut dificultats, causades no tant

Fardells de suro al moll de Palamós, cap al 1934.

MUSEU DE LA PESCA, PALAMÓS

Fent taps a mà a Andalusia.

MUSEU DEL SURO, PALAFRUGELL

per la seva validesa com per problemes de finançament, de planificació, de sensibilitat política, en definitiva per la problemàtica clàssica que enterboleix les relacions museu-municipi. Hem d'esperar que en poc temps aquest model es consolidi.

Després toparem amb un altre problema. Els museus d'administració municipal tenen una problemàtica específica molt relacionada amb les seves dimensions i que incideix en la seva capacitat per atreure recursos externs. Uns recursos que esdevenen cada vegada més essencials si atenem la trajectòria de les institucions. Uns recursos difícils de captar des de museus que, en la seva situació actual, estan en la franja de les quinze, vint o trenta mil visites. Per extreure un bon rendiment publicitari, és molt més atractiu per a qualsevol empresa col·laborar en la restauració de l'arc de triomf de Barcelona que no pas vincular-se a aquesta mena de museus.

Alguns d'ells, especialitzats, responen a la realitat patrimonial d'altres municipis també amb museus especialitzats en altres temes. És a dir, quant a la seva temàtica base, responen a una realitat territorial més àmplia. Els diferents museus són complementaris, ja que expliquen diferents aspectes d'un mateix territori.

Una via de desenvolupament, potser agosarada, seria una reestructuració profunda que tendís a la unió d'alguns d'aquests museus en una sola institució, amb una gerència única, però que mantingués les diferents seves especialitzades en cada municipi. Una decisió d'aquesta mena permetria una millor posició a l'hora de captar recursos externs (ja que incidiria sobre un nombre de visites més atractiu), una optimització dels recursos invertits a través de l'eliminació dels serveis duplicats, una important sinergia entre diferents poblacions turístiques i una major coherència patrimonial i territorial. La institució resultant esdevindria un agent important de transformació del territori a partir de la revalorització del seu patrimoni. Amb els mateixos recursos invertits, el rendiment per a cada municipi seria més gran.

Perquè una iniciativa d'aquesta mena es pogués portar a terme caldria:

- a) Deixar anar el llast localista, iniciant des d'ara mateix una política de treball conjunt perquè la unió final no es veiés com una qüestió traumàtica, sinó més aviat com el final lògic d'una trajectòria.
- b) Procurar que els museus del territori arribessin a un estadi de desenvolupament similar, per tal que l'aportació de cada municipi fos més o menys homogènia des del començament.
- c) Iniciar els estudis tècnics necessaris per passar del nivell d'idea al de projecte.

Josep Espadaler és director del Museu del Suro de Palafrugell.